

Kinderopvang: iedereen

‘Lager geschoolde ouders vallen voor kinderopvang het meest terug op de grootouders,’ verklaart onderzoeker Joris Ghysels van de Universiteit Antwerpen. ‘Is die familieopvang niet voorhanden, dan kiezen ze er veeleer voor om niet te gaan werken dan om hun kinderen naar de kinderopvang te brengen. Wellicht omdat bij hen de overtuiging leeft dat kinderopvang erg duur is.’ ANN LOBIJN

Cijfers van de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid bevestigen de bevindingen van Joris Ghysels: van de hooggeschoolde (werkende) ouders doet 40,8 procent een beroep op kinderopvang. Bij de laaggeschoolde ouders is dat maar 15 procent.

Ook in de kinderopvang speelt dus het zogenaamde Mattheuseffect of zijn er bepaalde mechanismen werkzaam die maken dat de beschikbare kinderopvangplaatsen verhoudingsgewijs en tendentieel meer naar de hogere sociale groepen dan naar de lagere gaan. Gesubsidieerde dagopvangvoorzieningen moeten wettelijk voorrang geven aan kinderen van ouders die door werkomstandigheden hun kinderen tijdens de dag niet zelf kunnen opvangen, kinderen voor wie het vanwege sociale en/of pedagogische motieven wenselijk is dat zij gedurende de dag opvang en begeleiding krijgen buiten het eigen gezin, kinderen van wie de ouders het laagste inkomen hebben en kinderen van alleenstaande ouders. Toch bereikt de kinderopvang overwegend kinderen uit de hoogste inkomensgroepen. Doordat de afgelopen jaren in Vlaanderen vooral de niet-gesubsidieerde sector is uitgebreid, is de toegang tot kinderopvang voor bepaalde kansengroepen (kansarmen, werkzoekenden, allochtonen, eenoudergezinnen enzovoort) er niet beter op geworden. Ook het huidige, stijgende plaatstekort werkt dit Mattheuseffect zeker nog in de hand.

Voor veel voorzieningen is de datum van inschrijving zeer belangrijk voor de uiteindelijke toewijzing van een plaats. De objectieve voorrangsregel ‘wie eerst komt, eerst maalt’ creëert in de praktijk een grote ongelijkheid. Want de datum van inschrijving in een kinderopvang is sterk afhankelijk van het opleidingsniveau, de herkomst en de gezinssamenstelling. Zo blijkt dat wie minder dan een diploma secundair onderwijs heeft, zich ongeveer een maand ná de geboorte van het kind bij een kinderopvang inschrijft, terwijl wie meer

De toegang tot kinderopvang voor kansarmen, werkzoekenden en allochtonen is er de laatste jaren niet op verbeterd.

welkom

dan een diploma secundair onderwijs heeft dit al meer dan vijf maanden vóór de geboorte doet. Ook allochtone ouders komen zich inschrijven een halve maand na de geboorte, autochtone ouders doen dit bijna zes maanden voor de geboorte. Eenoudergezinnen komen pas kort na de geboorte naar de opvang informeren, terwijl tweeoudergezinnen dit gemiddeld iets minder dan vijf maanden voor geboorte doen. Een zeer objectief toelatingscriterium zoals inschrijfdatum werkt dus zeer selectief als de voorziening het als belangrijkste voorrangscriterium gebruikt.

Sociale functie

‘De kwaliteit van een kinderopvangvoorziening wordt bepaald door de mate waarin ze erin slaagt om de economische, de educatieve en de sociale functie van kinderopvang met elkaar te verzoenen, rekening houdend met de concrete omgeving waar ze is gevestigd,’ stelt Michel Vandebroeck in zijn boek *Pedagogisch management in de kinderopvang*.

Het huidige tekort aan kinderopvangplaatsen maakt het de voorzieningen zeker niet gemakkelijker om deze drie functies te integreren en concreet vorm te geven. Meer dan de economische en educatieve functie vraagt het invullen en realiseren van de sociale functie binnen de kinderopvang bovendien ook een debat over de mogelijke voorrangscriteria. Geef je om economische redenen voorrang aan werkende ouders, of om sociale redenen aan werkzoekenden? Geef je om educatieve redenen voorrang aan ouders die hun kind regelmatig brengen, of om sociale redenen aan ouders die een weinig stabiele tewerkstelling hebben en dus slechts occasioneel behoefte hebben aan kinderopvang? Beperk je om pedagogische redenen de openingstijd van de opvang? Of verruim je om economische redenen de openingsuren zodat vrouwen en mannen ook flexibel kunnen werken?

Ook in de gesubsidieerde sector is door het stijgende plaatsgebrek de vraag wie er voorrang heeft steeds belangrijker geworden. Het is niet aan de medewerkers in de kinderopvang om alleen en zonder dui-

delijk beleidskader te beslissen over die voorrangregels of over de toegang van ouders tot de kinderopvang. De voorziening moet een duidelijk en concreet beleid uitwerken. Welke kansengroepen willen wij (meer) betrekken in de opvang?

Welke voorrangregels hebben wij en hoe kunnen we ze aanpassen om de drempels voor deze doelgroep weg te werken? Welke andere drempels zijn aanwezig en zijn wij in staat om ze te veranderen?

De gesubsidieerde kinderopvang die haar sociale functie ter harte neemt zal dus in eerste instantie een uitgekiend toegankelijkheidsbeleid moeten voeren, maar daarnaast ook een actief participatiebeleid. Daarvoor zijn geen grootse projecten met moedergroepen of hulporganisaties nodig, maar wel een plaats voor ouders om op informele manier van gedachten te

De datum van inschrijving in een kinderopvang is sterk afhankelijk van het opleidingsniveau, de herkomst en de gezinssamenstelling.

wisselen met andere ouders en/of professionele kinderbegeleiders.

Drempels wegwerken

Welke drempels ervaren generatiearmen en wat bemoeilijkt voor hen de toegang tot de kinderopvang? Diane Moras van het Antwerps Platform Generatiearmen valt met de deur in huis: ‘Met en voor die ouders werken betekent eerst en vooral werken aan vertrouwen en solidariteit. Zorg en bekommernis uitstralen is de helft van de oplossing.’

Generatiearme ouders hebben vaak een instellingenverleden. Vanuit dit verleden is het verlangen om zelf hun kinderen op te voeden heel groot. Gezien de vaak problematische leefsituatie leven zij bovendien met een grote angst dat hun kind geplaatst zou worden. Als gevolg van die vrees wordt de stap zetten naar georganiseerde kinderopvang soms heel moeilijk. ‘De vrees ook om controlerende buitenstaanders een blik te bieden op hun problemen, gecombineerd met de diepverankerde gevoelens van schaamte, schuld, gebrek aan zelfvertrouwen, niemand zijn verhogen de drempel.’ Maar Diane Moras wil ook nog wel andere tips aanreiken om

drempels voor kansarmen weg te werken in de kinderopvang: ‘Wij vragen dat de overheid en de voorzieningen werk maken van de 6 B’s: bekendheid, begrijpbaarheid, bereikbaarheid, beschikbaarheid, betaalbaarheid, betrouwbaarheid.’

‘Laten we het eens hebben over die eerste B, bekendheid. Er moet heldere en overzichtelijke informatie zijn van het aanbod, vlot opvraagbaar, duidelijk en gemakkelijk leesbaar. Vooral ook mondelinge informatie, bijvoorbeeld via toeleiders zoals OCMW, werkwinkel, Huis van het Nederlands, is zeer belangrijk. Het is bovendien nodig dat er ook duidelijke informatie wordt gegeven over de wachttijd, de af te werken procedure, de eventuele voorrangregels, de voor de voorziening noodzakelijke documenten zoals belastingaangifte of de verklaring van de gezinssamenstelling. Meteen vallen we hier over die tweede B:

begrijpbaarheid. Het kinderopvanglandschap in Vlaanderen is zeer divers, en dus vaak onbegrijpelijk voor buitenstaanders. Al die documenten, die ook noodzakelijk zijn voor de gesubsidieerde kinderopvang, schrikken veel mensen in kansarmoede af. Waarom is in die ene crèche de ouderbijdrage inkomensgerelateerd en in die andere niet? Waarom moet ik in die ene voorziening mijn belastingaangifte van twee jaar geleden meebrengen en in die andere voorziening niet?’

Opvang voor kinderen met dubbele handicap

Wie al langer werk maakt van die drempels voor kansarmen is Genkse buitenschoolse kinderopvang De Regenboog. Aan de buitenkant van het gebouw van De Regenboog merk je weinig verschil met een klassiek initiatief voor buitenschoolse opvang. Benieuwd naar de binnenkant. Directeur Johan Vanroye en coördinator Yota Mocos vertellen vol enthousiasme: ‘De Regenboog is een kleinschalige buitenschoolse kinderopvang voor kinderen met een handicap uit al dan niet kansarme gezinnen. De kinderen hier hebben een lichte of matige mentale handicap, zoals ADHD, autisme, leer- of gedrags-

De drie functies van kinderopvang

Economisch Door te voorzien in collectieve kinderopvangvoorzieningen maakt de overheid het mogelijk dat mannen en vrouwen hun leven als ouder kunnen combineren met een loopbaan. En dat is meteen het belangrijkste aspect van de economische functie van kinderopvang: het creëren van gelijke tewerkstellingskansen voor mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Voor de overheid is het belangrijk dat zo veel mogelijk mensen arbeidsactief zijn en is een investering in voldoende kinderopvang dus zeker verantwoord. Bovendien is de kinderopvang zelf ook een belangrijke economische sector die in Vlaanderen betaald werk biedt aan vele vrouwen en mannen.

Een gebrek aan kinderopvang treft in de eerste plaats de vrouwen in hun kansen op de arbeidsmarkt, dat weet iedereen. Maar uit cijfers blijken de eerste slachtoffers bij plaatsgebrek niet dé vrouwen te zijn, maar wel voornamelijk laaggeschoolde vrouwen. Hooggeschoolden, tweeoudergezinnen met een ruim gezinsinkomen vinden immers wel kinderopvang in de zelfstandige (lees: niet-gesubsidieerde) kinderopvang. Aangezien de initiatiefnemers van deze zelfstandige kinderopvang hun inkomsten enkel halen uit de ouderbijdrage, is deze opvang voor lager geschoolden vaak niet toegankelijk. Uiteraard geldt dit in nog grotere mate voor werkzoekenden en mensen in opleiding. Omdat ze vaak zeer plots opvang nodig hebben en een zeer onregelmatige behoefte hebben, zijn ze in alle opvangvoorzieningen weinig graag gezien.

Educatief Kinderopvang is voor veel kinderen de plek waar ze hun eerste stappen in de samenleving zetten, voor het eerst geconfronteerd worden met verschillen in de samenleving: in waarden en normen, in fysieke mogelijkheden en beperkingen, in culturen en taal. En op die manier is de kinderopvang complementair aan de opvoeding thuis.

Eenzijdig is de kinderopvang een milieu waar een kind de nodige prikkels en spanningen krijgt die het zal helpen zijn identiteit op te bouwen. Anderzijds biedt de kinderopvang de mogelijkheid om te experimenteren met het samenzijn met anderen: contacten leggen, snoepjes delen, kibbelen om een loopfietsje, leren omgaan met de huidskleur of taal van andere kinderen, compromissen sluiten.

Sociaal De sociale functie van de kinderopvang houdt in dat de toegankelijkheid voor een zo breed mogelijke doelgroep wordt gerealiseerd of dat de drempels voor bepaalde kansengroepen worden weggewerkt. Maar de sociale functie betekent ook dat binnen de kinderopvang een buurtgericht sociaal netwerk tot stand komt, dat de voorziening een ontmoetingsplaats is voor alle ouders, met respect voor diversiteit bij ouders en kinderen, en dat de maatschappelijke participatie van gezinnen die gebruik maken van de opvang wordt ondersteund.

problemen. Maar daarnaast ook vaak een sociale handicap: vader en/of moeder zonder werk, een laag inkomen en een lage scholingsgraad. Ze zijn soms eng behuist voor het aantal kinderen dat ze hebben: een klein appartement met enkel een balkon, een huis zonder tuintje. Soms heb-

niet. Wij beschouwen kinderopvang als een basisvoorziening. Een tweede thuis waar elk kind recht of heeft, vertrekkend vanuit het belang van dat kind. Voor ons is kinderopvang een uitermate geschikt hulpverleningsinstrument voor kinderen die extra sociale en pedagogische bege-

mee willen we de ontwikkelingskansen optimaliseren. Zo organiseren wij maandelijks een laagdrempelige activiteit: een kookavond, een verwendag of een spelactiviteit met ouders en kinderen, we doen samen inkopen of gaan samen ontbijten. Wat voor ons telt is dat de ouders contact leggen onder elkaar. Zonder veel vragen vertellen ze dan hun verhaal, hun zorgen en groeit het vertrouwen.'

'Kansarmen krijgen veel professionele ondersteuning en begeleiding. Maar telkens weer moet er met die hulpverleners gepraat worden over hun problemen, over de moeilijkheden,' vertelt Johan Vanroye voort. 'Hier kan het ook gaan over de positieve zaken. En we leveren ook een daadwerkelijke ondersteuning aan dat gezin: even de ouders op adem laten komen zonder de drukte van de kinderen is vaak het belangrijkste. Als de kinderen 's avonds naar huis gaan, zijn ze moe gespeeld, en gaat het er in het gezin nadien rustiger aan toe.'

Al die documenten, die ook noodzakelijk zijn voor de gesubsidieerde kinderopvang, schrikken veel mensen in kansarmoede af.

ben de ouders een zwakke gezondheid, relationele problemen en weinig tot geen sociaal netwerk.'

'De ouders van onze kinderen hebben dikwijls geen groot netwerk,' bevestigt Johan Vanroye. 'Wie gaat er op hun kind letten als het ziek is, als zij ziek zijn, als het hun even te veel wordt? Als ze er al in slagen een vriendenkring op te bouwen is dat vaak ook met mensen in kansarmoede.' Voor De Regenboog is de buitenschoolse kinderopvang veel meer dan een opvang die ouders de mogelijkheid biedt om werk en gezin te combineren. Vanroye: 'Of ouders werken interesseert ons

leiding nodig hebben. Via de opvang in De Regenboog proberen wij problemen en/of zware zorgvormen te voorkomen en vergroten wij hopelijk de mogelijkheden binnen de gezinnen.'

'Individueel werken kunnen wij niet. Maar door onze specifieke aanpak en oefeningen gebaseerd op de sensitieve, motorische en cognitieve ontwikkelingsstimulering realiseren we wel een goed welbevinden, betrokkenheid en een zekere ontwikkeling van kinderen met een handicap,' argumenteert Yota Mokos. 'Maar daarnaast vinden wij de opvoedingsondersteuning van de ouders zeker even belangrijk. Daar-

---

Ann Lobijn is VVSG-stafmedewerker Kinderopvangbeleid en Gelijke Kansen